

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Шишко Надії Сергіївни
«Соціальні інтернет-практики як чинник
психологічного благополуччя старшокласників»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна
психологія; психологія соціальної роботи

Перехід до інформаційного суспільства відзначається збільшенням впливу інформаційно-комунікаційних технологій на всі сфери людського життя – з'являються нові соціальні інтернет-практики, які трансформують звичні пріоритети, зміст і цілі діяльності та здійснюють вплив на благополуччя людини. В контексті вивчення впливу соціальних факторів на психологічне благополуччя учнівської молоді недостатньо дослідженими лишаються особливості трансформації психологічного благополуччя під впливом новітніх медіа. Соціальна та наукова значущість цієї проблеми зумовлює *актуальність* вивчення особливостей впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників.

Тема дисертаційної роботи відповідає пріоритетним напрямкам розвитку соціально-психологічної науки, зокрема дослідженням з проблем медіапсихології та медіаосвіти. Дисертація виконана в межах науково-дослідницьких тем лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти ІСПП НАПН «Соціально-психологічні та психолого-педагогічні умови організації медіаосвіти молоді» (2014–2016 рр., державний реєстраційний номер 0114U001514) та «Медіапсихологічні засоби профілактики та подолання наслідків деструктивних інформаційних впливів на дітей та молодь» (2017–2019 рр., державний реєстраційний номер 0117U000195), що є додатковим підтвердженням актуальності теми дослідження.

Чітке розуміння мети й основних положень роботи

дозволило Н. С. Шишко коректно сформувати науковий апарат дослідження – об’єкт, предмет, завдання та методи, що забезпечило планування й здійснення роботи на належному рівні, з отриманням достовірних та значущих наукових результатів.

На підставі аналізу змісту дисертації можемо констатувати, що представлене дослідження містить нові науково обґрунтовані результати: вперше розроблено узагальнену емпіричну модель впливу змісту соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників з урахуванням суб’єктивної оцінки цього впливу, аспектів ситуативної та цільової саморегуляції здійснення практик; виявлено особливості впливу окремих соціальних інтернет-практик на рівень психологічного благополуччя старшокласників за їхнім змістом та саморегуляційним цільовим компонентом; виявлено феномен прогресивної асиметрії суб’єктивної оцінки впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників; класифіковано три групи старшокласників, що мають ризик зниження рівня психологічного благополуччя через особливості здійснення ними цільової саморегуляції соціальних інтернет-практик та з’ясовано шляхи зміцнення їх психологічного благополуччя; поглиблено уявлення про: структурну організацію психологічного благополуччя; набула подальшого розвитку класифікація соціальних інтернет-практик старшокласників за змістом діяльності. Адаптація україномовної методики К.Рифф для старшокласників, розробка і стандартизації методики експрес-оцінювання психологічного благополуччя, а також запропонована авторкою класифікація різних груп ризику за цілями користування інтернетом і визначенні шляхів зміцнення психологічного благополуччя для представників цих груп безумовно засвідчують практичне значення результатів дослідження. Діагностичні методики можуть застосовуватися науковцями під час проведення досліджень із визначення рівня

психологічного благополуччя у старшокласників, а основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані шкільними психологами у консультативно-просвітницькій та корекційній роботі з учнями, що входять до визначених груп ризику; у навчально-виховному процесі в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах медіапедагогами, у закладах вищої освіти для підготовки фахівців психологічних та педагогічних спеціальностей.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні засади впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників» представлено *теоретичний аналіз* різних підходів щодо визначення психологічного благополуччя, на основі якого дисертанткою запропоновано авторську модифікацію структури психологічного благополуччя, що ґрунтується на концепції К. Рифф та положеннях теорії особистості В. М. Мясищєва. Узагальнюючи результати досліджень, що присвячені вивченню соціальних практик, авторка формулює дві гіпотези щодо впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників. На їх основі Н. С. Шишко розробила теоретичну модель впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників, що враховує крім змісту практик ситуативний та цільовий саморегуляційні компоненти, а також суб'єктивне сприймання цього впливу самими старшокласниками. Доцільність виокремлення саме таких компонентів моделі досить переконливо обґрунтована авторкою (хоча, на нашу думку, перелік компонентів можна було розширити). Подальше експериментальне дослідження логічно й послідовно доповнило теоретичну частину, дозволивши на їх основі створити узагальнену емпіричну модель впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників.

Аналіз змісту другого розділу дисертації «Розробка методів

емпіричного дослідження впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників» свідчить про належний рівень кваліфікації дисертанки щодо планування, організації та проведення наукового дослідження. Запропонована програма *емпіричного дослідження* характеризується комплексністю, ретельною розробкою дизайну дослідження, залученням репрезентативної вибірки досліджуваних, коректним застосуванням статистичних методів обробки результатів.

Вагомим результатом дисертації Н. С. Шишко вважаємо адаптацію україномовної методики К.Рифф для старшокласників, а також розробку й стандартизацію методики експрес-оцінювання психологічного благополуччя. При проведенні процедур адаптації та розробки дисертантка дотрималася необхідних методичних вимог, застосувала відповідні процедури стандартизації та математико-статистичний апарат, що забезпечили отримання валідних та надійних діагностичних інструментів.

Вагомим науковим результатом дослідження є підтвердження факту різновекторності впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників залежно від їх змісту: встановлено наявність позитивного впливу інформаційно-прагматичних споживчих практик (пошук цікавого контенту та інформації для навчання) та комунікативно-підтримувальних (користування соціальними мережами з метою підтримання дружніх стосунків та спілкування), а також виокремлено групу ризикованих споживчих практик (користування інтернетом без мети та гра в комп'ютерні ігри), користування якими негативно впливає на психологічне благополуччя.

Значущим науковим результатом є встановлення важливості врахування саморегуляційних компонентів у визначенні впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя

старшокласників. Дисертанткою виявлено, що цілі користування інтернетом, які пов'язані із персональним розвитком мають позитивний вплив, натомість користування інтернетом без чітко усвідомленої мети (блукання), а також користування мережею з метою ескапізму чинять негативний вплив на психологічне благополуччя. Особливо цікавим вважаємо виявлення негативного зв'язку між цілями користування інтернетом, спрямованими на розв'язання поточних проблем, зокрема заробляння грошей та емоційне відреагування шляхом зменшення агресії та розслаблення з психологічним благополуччям старшокласників. Дисертантка описує та пояснює виявлені особливості впливу та зв'язки, однак рівень якісної психологічної інтерпретації отриманих результатів, на наш погляд, міг би бути дещо вищим.

Позитивну оцінку заслуговує робота щодо виявлення дослідницею груп ризику старшокласників за цілями користування інтернетом та запропоновані нею корекційні впливи. Подальша розробка та деталізація цих корекційних заходів, на нашу думку, може стати перспективним напрямом подальших досліджень в межах цієї теми.

Сформульовані дисертанткою *висновки* в структурованому та стислому вигляді узагальнюють результати дисертаційної роботи та відображають досягнення мети, реалізацію завдань, бачення авторкою дисертації перспектив подальшої розробки проблематики. Висновки є науково обґрунтованими, чітко сформульованими, викладені в необхідній логічній послідовності.

Основний зміст дисертації відображено у 9 одноосібних наукових працях, серед яких 1 статтю опубліковано у міжнародному науковому виданні, 3 – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз, 2 – у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України.

Зміст положень автореферату відображає основні положення дисертації, його оформлення відповідає чинним вимогам.

Отже, дисертація Н. С. Шишко є самостійним, логічним за своїм змістом і структурою, завершеним за смыслом дослідженням, виконаним на належному теоретичному та емпіричному рівні.

Водночас висловимо окремі зауваження та побажання.

1. Попри те, що запропонована дисертанткою модель впливу соціальних інтернет-практик на психологічне благополуччя старшокласників, безумовно є цікавою науковою знахідкою, варто зазначити, що для дизайну теоретичної моделі соціально-психологічного дослідження очікуваним є врахування впливу соціального оточення (наприклад, ступеню батьківського контролю). Тому вважаємо, що доповнення авторської моделі аспектом медіасоціалізуючого впливу забезпечило би більш комплексний підхід у здійсненні теоретичної частини дослідження.

2. Серед соціальних інтернет-практик дисертантка пропонує розглядати 15 способів проведення часу в мережі (с. 8 автореферату). На наш погляд, у дисертаційній роботі варто було приділити більше уваги аналізу розмаїття сучасних соціальних інтернет-практик і на його основі запропонувати доповнений їх перелік.

3. Практична значущість роботи збільшилася би завдяки деталізації запропонованих дисертанткою практичних рекомендацій щодо зміцнення психологічного благополуччя старшокласників.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку соціально-психологічної теорії й практики загалом, психології масової комунікації та медіапсихології зокрема.

Дисертація «Соціальні інтернет-практики як чинник психологічного благополуччя» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка, Шишко Надія

Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Навчально-наукового інституту психології

Університету економіки та права «КРОК»

Г. В. Абаніна